

La calitatea educației codași, dar la violența în școli frunțași

Dacă la calitatea educației România se poziționează constant în coada clasamentelor internaționale, singurii care mai aduc ceva faimă fiind doar olimpicii internaționali, la violența școlară suntem însă frunțași. Astfel, potrivit unui studiu al Organizației Mondiale a Sănătății care a inclus 37 de țări, unitățile de învățământ de la noi ocupă locul doi într-un clasament privind violența în școli. Alte studii interne relevă faptul că peste 70 % dintre elevii români se tem de comportamentul agresiv al colegilor de școală. În anul școlar 2009/2010, în București au fost raportate oficial 55 de cazuri de agresivitate în școli. Acestea li se adaugă multe altele neraportate, plus cele de la nivelul întregii țări. Că violența în școală este percepută de 54 % dintre elevi ca fiind o problemă permanentă este subliniat și de către un sondaj de opinie realizat de Poliția Capitalei. Același sondaj arată că 20 % dintre elevii chestionați, așa cum spun ei, au fost victimele unui act de violență în școală. De asemenea, Institutul Național de Criminologie arată că 60,34% dintre minorii care au ajuns în instanțele judecătorești erau elevi atunci când au comis infracțiunea respectivă. Dintre aceștia, de etnie romă erau doar 10,69%, grosul (84,3%) fiind de etnie română. În privința comportamentului avut în școală, dintre cei 423 de elevi inculpați pe parcursul anului școlar trecut, aproape jumătate (47,64%) erau în relații conflictuale cu colegii și cadrele didactice, având totodată dificultăți de comunicare și integrare în colectivitate. Că trebuie intervenit pentru diminuarea violenței în școli nu mai trebuie demonstrat. Mai ales că de la un act de agresiune în școală la a face o infracțiune nu este un pas foarte mare. De altfel, toate datele oficiale arată că există o tendință de creștere a ponderii elevilor în comiterea infracțiunilor, de la 44,7 % în 2000, la 57,1 % în 2007, în prezent procentul ajungând la 60 %. Violenței în școli i se adaugă, din păcate, și tot felul de comportamente total nepotrivite, de genul celor sexuale în care sunt implicați nu doar elevi, cât mai ales cadre didactice.

Revenind la subiectul violența în școli, care este tot mai îngrijorător, cele mai întâlnite forme sunt agresivitatea verbală, fizică și emoțională. Modul în care este percepută agresivitatea în școli de către elevi, părinți și profesori, unde se produc cel mai mult formele de agresivitate, cauzele care le-ar genera, cât de sigură este considerată școala etc. sunt întrebări care au fost abordate într-o manieră profesionistă de către Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională și Centrul Municipiului București de Asistență Psihopedagogică.

Agresivitatea verbală, cea mai răspândită

Dintre toate formele de agresivitate – verbală (injurii), fizică (loviri) și emoțională (marginalizare, umilire, etichetare), cea verbală este considerată aproape la unison de către toți chestionații (elevi, părinți și profesori) ca fiind cea mai răspândită. Urmează agresivitatea emoțională, care se manifestă îndeosebi între relația dintre elevi. Principalele motive ale producerii comportamentelor agresive sunt identificate diferit de către chestionați. Elevii consideră că motivele agresivității sunt generate de nevoia de dominare, dorința de răzbunare și invidia, în timp ce părinții (56,8%) și profesorii (96%) cred că agresivitatea ar avea la bază disfuncțiile existente la nivelul familiei. Evident, percepțiile părinților și profesorilor sunt totuși diferite, fiecare având așteptări mai mari de la ceilalți și mai puțin de la ei înșiși. Profesorii consideră că părinții ar trebui să-și asume un rol mai mare în educația copiilor și, deci, să își legitimeze rolul de actor educațional alături de instituția școlară, cum interpretează specialiștii CMBEAR. În privința momentului când se produc agresiunile, toți respondenții au ajuns la aceeași concluzie deja știută. Anume că în pauză este cea mai mare probabilitate de a se produce agresiuni, iar spațiile unde se manifestă cu cea mai mare frecvență aceste comportamente agresive sunt perimetrul din preajma școlii, curtea școlii și holurile.

Școala, un spațiu sigur pentru mai puțin de 50% dintre chestionați

Deși ar trebui ca școala să fie un spațiu securizant, răspunsurile nu au fost în majoritate în această direcție. Concret, sub 50% dintre respondenți, indiferent că sunt elevi, părinți sau profesori, percep instituția școlară ca pe un spațiu sigur, ceea ce este iarăși un semnal de alarmă. Percepția este ca școala este sigură. Cei mai încrezători sunt profesorii (54,8%), urmați de elevi (18,1%) și, cei mai sceptici sunt părinții, doar 9,01% dintre aceștia considerând școala în mare măsură ca fiind un loc sigur pentru copiii lor. Referitor la cine ar fi responsabil pentru asigurarea securității elevilor, profesorilor și părinților în școală, răspunsurile chestionaților, într-o majoritate covârșitoare, de peste 70%, au arătat către firma de pază, pe locul doi urmând profesorul de serviciu. Rolul polițistului de proximitate este văzut diferit. Dacă profesorii îl percep pe polițistul de proximitate ca având în proporție de 47,3% un rol important în asigurarea siguranței în școli, părinții și elevii îl indică într-un procent mai mic, de doar 23%, respectiv 21%, ceea ce indică faptul că profesorii atrag atenția asupra nevoii unei autorități normative mai accentuate. Atunci când sunt martorii unui act de agresiune, 45,1 % dintre elevii chestionați au spus că apelează la profesorul de serviciu, alți 45% optând pentru a chema personalul de pază al școlii. Părinții chestionați au dat aceleași răspunsuri, ceea ce indică faptul că știu bine comportamentul copiilor lor.

Agresivitatea se învață de pe stradă și din mass-media

Studiul a inclus și un set de afirmații prin care s-a dorit să se afle de unde s-ar învăța totuși agresivitatea, fiind propuse mai multe variante. Din păcate, mass-media este percepută de elevi, părinți și profesori ca având rolul decisiv în a fi învățată pe elevi comportamente agresive. Astfel, 45% dintre respondenții elevi, 53,9% dintre părinți și 78,9% dintre profesori au fost total de acord și în mare măsură de acord cu afirmația că “agresivitatea se învață din mass-media”. Alte locuri de unde s-ar învăța agresivitatea ar fi strada (indicată de către 61,1% dintre elevi, 56,2% dintre părinți și 67% dintre profesori) și familia (30% elevi, 36,9% părinți și 69,91% profesori).

Nu a fost uitat nici Internetul, care, ca parte a mass-media, prin postarea de filme care prezintă scene de violență școlară, generează, la rândul-i, comportamente agresive. Referitor la motivul care ar genera comportamente agresive ale elevilor, răspunsurile celor trei categorii de chestionați sunt de data aceasta diferite. În timp ce părinții și profesorii nu sunt de acord cu afirmația “comportamentele agresive au rolul de a corecta o injustiție”, ceea ce indică foarte clar că aceștia au comportament de adult și se bazează pe experiențele acumulate, peste 30% dintre elevii chestionați cred în justetea afirmației, deci se vede foarte clar reactivitatea lor emoțională față de injustițiile percepute. Și anturajul, încă o dată se vede că joacă un rol important în producerea de acte agresive. Astfel, toate cele trei categorii de chestionați au fost de acord cu faptul că “uneori, grupul de prieteni încurajează manifestări agresive în rândul membrilor săi”, ceea ce subliniază încă o dată cât de importantă este alegerea anturajului. Cu alte cuvinte, părinții trebuie să fie mult mai atenți la cei cu care semprietenesc copiii lor și în ce grupuri se afiliază.

Măsurile întreprinse în școli, necunoscute și ineficiente

Întrebarea privind măsurile întreprinse de școală în vederea diminuării comportamentelor agresive a adus cele mai puține răspunsuri din partea elevilor. Dintre cei 921 de elevi cuprinși în eșantion, sub un sfert (224) au răspuns, oferind variante libere de răspuns, ceea ce arată că fie elevii nu știu suficient de bine ce măsuri s-au luat, fie nu le consideră eficiente. În opinia elevilor, măsurile întreprinse de școala lor au avut în vedere următoarele acțiuni: • angajarea firmelor de pază • scăderea notelor la purtare • montarea camerelor de filmat • avertizare/exmatriculare • discuții purtate între elevi și profesori/consilieri psihopedagogi • creșterea numărului profesorilor de serviciu.

Agresivitatea în școală își are explicațiile și în afara acesteia

„Problematika agresivității în școală își are explicațiile în egală măsură și în afara ei, anume în spațiul social în care școala își dezvoltă semnificațiile instituționale specifice rolului pe care îl joacă. Dincolo însă de vocația școlii de a realiza transformări, prin mijloace și instrumente specifice, ale tinerilor în membri productivi ai societății, mai există un rol pe care școala îl îndeplinește printr-o acțiune de profunzime și vorbim în aceste caz despre dinamica și logica de multe ori extrem de „complexificate“ (Edgar Morin) a procesului de socializare. Dacă vom considera instituția școlară ca un spațiu al manifestărilor cu un puternic caracter intersubiectiv, cât și ca mediu al construcției obiectivante în vederea acțiunii sociale, ținând seama de scopul acțiunii educative (prin operaționalizarea în secvențe didactice, de exemplu), atunci școala posedă caracteristicile care o pot autonomiza prin practicile proprii „legitimând” o serie de comportamente mai mult sau mai puțin dezirabile, dar care se manifestă urmând de multe ori, fie chiar și urmând o logică concurentă în raport cu dezideratele, atât școlare, cât și sociale. În același timp, școala nu este un actor singular în spațiul social, iar țesătura de relații și tensiuni suportă, am putea spune, o dublă influență: pe de o parte, pe cele specifice instituției în sine, iar pe de altă parte, pe cele care reverberează din mediul extern al dinamicii sociale în interiorul căruia școala se constituie până la urmă și ca un element constitutiv. În cele din urmă se poate vorbi despre un „schimb” de experiențe subiective care constituie tema dezvoltării unor seturi de „trăiri” pe care actorii din spațiul școlii le produc și/sau le reproduc. Agresivitatea în spațiul școlii poate fi subsumată noțiunii ample de agresivitate intraspecifică care poate avea simultan un caracter exploratoriu și educativ. Așa cum remarcă I. E. Eibesfeldt „comportamentul agresiv

este utilizat adesea pentru testarea spațiului social de mișcare. Copiii se comportă agresiv pentru a vedea cât de departe pot merge”, în plus, adaugă același autor „răspunsul celorlalți le indică limitele toleranței, precum și norma comportamentală a culturii din care fac parte. Dacă răspunsul întârzie să vină, atunci agresivitatea explorativă este escaladată”. După cum se vede din înseși răspunsurile din acest studiu, agresivitatea și în special această formă de manifestare a ei (agresivitatea explorativă) se declanșează atunci când se stabilește „așezarea” în anumite poziții în cadrul ierarhiei grupului. La întrebarea privind principalele motive ale actelor de agresivitate primul loc între răspunsurile elevilor îl ocupă „nevoia de dominare” (62%) care constituie indicatori extrem de sugestivi privind factorii generatori ai conduitei agresive”, explică dl. Robert Florea, coordonatorul Centrului Municipiului București de Asistență Psihopedagogică.

Profesorii, responsabili de comportamentul elevilor

Și cum școala are un rol important de socializare a elevilor, implicit profesorii, ca factori educaționali, sunt direct responsabili de comportamentul acestora. De asemenea, foarte important este și modul în care profesorii reușesc să gestioneze anumite situații conflictuale. Nu trebuie uitat că elevii pot fi agresivi chiar și în timpul orelor, evident, în funcție de profesorul care este atunci la catedră. Unii profesori au cu adevărat menirea de dascăli, alții au ajuns din întâmplare sau pentru că au crezut că pot face această meserie, fără însă a avea și calitățile necesare. Și nu este o afirmație gratuită, ci are la bază experiențe și studii, deci certitudini. “Printre sursele violenței în mediul școlar, care nu este un fenomen de dată recentă, sunt dificultățile de comunicare elevi-profesori, subiectivitatea în evaluare, vârsta și experiența didactică a profesorilor, programele școlare prea încărcate și programul școlar supraaglomerat. Studiile arată că cele mai frecvente forme de violență ale elevilor față de profesori sunt absenteismul, indisciplina, ignorarea mesajelor transmise, atitudinile ironice, agresiunea non-verbală, dar și agresiunea fizică. Cele mai frecvente forme de violență între elevi sunt în proporție de peste 70% injurii, aproximativ 60% jigniri fizice sau psihice și aproape 30% bătaie. Violența în școli nu este un fenomen izolat și trebuie privită în context global și asociată mediului familial și social din România. Fiecare caz de violență nou semnalat reprezintă un semnal de alarmă, pentru că în spatele lui există, probabil, alte zeci de cazuri care nu sunt raportate, deci nu sunt aflate de public, dar care pot conduce la apariția de efecte severe la nivelul întregii societăți.”, subliniază Magda Balica de la Institutul de Științe ale Educației. Suplimentar de cauzele identificate de specialiștii români și care s-au raportat mai mult la mediul școlar, cei de la ONU subliniază că violența poate apărea din cauza neglijenței, hărțuirii, sărăciei, pedepselor corporale, unele mesaje de e-mail, discriminarea etc.

Jocul, cel mai bun antidot împotriva violenței

Pentru prevenirea violenței există mai multe metode, lucrurile evoluând față de acum câteva zeci de ani. Bătaia nu mai e ruptă din rai, aceasta fiind înlocuită de marșuri ale tăcerii și jocuri, jocul fiind considerat cel mai puternic antidot al violenței. Alte antidoturi recomandate de experții ONU au în vedere sportul, muzica, arta, dansul, teatrul etc. Specialiștii români recomandă următoarele activități pentru reducerea agresivității în rândul elevilor: • dezbateri la nivelul unităților școlare cu privire la normele legislative referitoare la securitatea și siguranța elevilor în unitățile de învățământ • întâlniri cu reprezentanții Poliției și autorităților locale, pentru

dezbateră cauzelor și condițiilor de manifestare a agresivității în societate și școli • dezbateră în cadrul orelor de dirigenție/consiliere a unor teme privind comportamentul agresiv al elevilor • realizarea unor pliante, broșuri, afișe pentru atenționarea elevilor despre riscurile unui comportament agresiv, în vederea eliminării/reducerii fenomenului de agresivitate • organizarea unor activități recreative cu specific non-violent • consilierea psihologică a elevilor cu comportament agresiv și a elevilor care au fost victime ale unui astfel de comportament • organizarea unei acțiuni intitulate “Săptămâna fără violență”, în cadrul căreia sunt incluse concursuri de eseuri, fotografii, jocuri sportive, marșul nonviolentei etc. • identificarea familiilor cu comportament violent asupra copiilor și implicarea în rezolvarea situației • realizarea de lectorate cu părinții pe tema educației non-violente • organizarea de cursuri de formare a părinților pe teme legate de abilități de relaționare și comunicare eficientă cu copiii, abordarea copiilor cu tulburări de comportament, relația școală-familie. Din păcate, toate aceste măsuri au la bază fondurile materiale. Și cum școlile din România, ca de altfel majoritatea societății românești se zbate în sărăcie, familii întregi și prea mulți profesori fiind în situația de a se concentra pe întrebarea obsedantă “Cum o să fac față la iarnă cu cheltuielile și o să mai am ce să pun copiilor mei pe masă “, foarte multe dintre măsurile de reducere a violenței nu se vor putea aplica. Și cum și la calitatea educației stăm prost, în mare parte tot din cauza sărăciei, vom continua să urmăm aceeași traiectorie descrisă în preambulul acestui articol - La calitatea educației codași, dar la violența în școli frunțași.

articol realizat de Mirela Dalais